

Zsolt SZÉKELY
Zs. Loránd BORDI

Noi periegeze arheologice la Albiș (Cernat, j. Covasna), campania 1999

(Rezumat)

În cursul anului 1998, pe raza localității Albiș, com. Cernat, cu ocazia unor lucrări de excavație s-a descoperit o mare așezare preistorică. Pe baza materialului ceramic adunat, așezarea a fost locuită începând din neolitic, culturile Criș-Starčevo, cultura ceramicii lineare, cultura Coțofeni, bronz timpuriu neconcludent, culturile Wietenberg, Hallstatt și La Tène-ul clasic. Au mai fost recoltate fragmente ceramice aparținând epocii roma-ne, câteva piese din sec. IV–V și XII– XIII d.Ch. Marea majoritate a acestor va-se aparțin bronzului mijlociu, cultura Wietenberg. Prezenta lucrare se ocupă numai cu ceramica culturii Wietenberg recoltată în cursul campaniei de săpături arheologice din vara anului 1999. Din cauza lipsei de fonduri, nu s-a putut efectua o săpătură sistematică. Toate consta-tările se bazează pe materialul ceramic adunat.

*

În cursul campaniei de săpături arheologice din vara anului 1999, colectivul Muzeului Național Secuiesc, condus de Zs. Loránd BORDI a reluat cercetările cu caracter de salvare la biserica reformată din Albiș (com. Cernat, jud. Covasna). Cu această ocazie au continuat și periegeze arheologice începută în anul 1998 în perimetrul localității. După cum am mai precizat¹, în cursul lunilor iunie–iulie 1998, în locul denumit

„grădina lui CSISZÉR“ (CSISZÉR-kert) (Fig. 1), cu ocazia efectuării unor lucrări de excavație s-a descoperit o mare așezare arheologică, cu un bogat material ceramic, aparținând diferitelor culturi. Pământul scos din mal a fost împrăștiat pe întreg teritoriul satului. Astfel, ceramica colecționată provine din aceeași așezare, dar a fost strânsă din mai multe locuri, de pe raza localității, unde a ajuns ca umplutură.

Așezarea, care se află la 600 m nord-est de biserica reformată, la poalele unui deal, prezintă un profil gros de 4,5 m, în cadrul căruia se pot distinge mai multe nivele de locuire, urme de gropi și de locuințe.

Față de anul 1998, în cursul anului 1999 materialul ceramic recoltat prezintă un spectru mult mai bogat și ne furnizează mai multe informații cu privire la caracterul și evoluția internă a acestei așezări².

În cadrul acestui material ceramic, din punct de vedere cultural se pot distinge: câteva fragmente caracteristice pentru cultura Criș-Starčevo, puține fragmente aparținătoare culturii ceramicii lineare și câteva piese aparținând culturii Coțofeni.

Materialul aparținând bronzului timpuriu este neconcludent, după care urmează un bogat material ceramic al culturii Wietenberg. Câteva fragmente ceramice ne indică prezența hallstatiană, iar unele fragmente aparțin La Tănului clasic. Au mai fost recoltate și câteva fragmente de factură romană, urmate de unele piese caracteristice pentru sec. IV–V d.Ch., iar restul materialului ceramic aparține evului mediu timpuriu, sec. XII–XIII.

Din cauza lipsei de fonduri materiale, nu s-a putut face un sondaj de verificare la această așezare, cu toate că a figurat ca obiectiv în planul de cercetare al Institutului Român de Tracologie, filiala sud-transilvăneană. Neavând astfel informații stratigrafice, încadrarea cronologică și culturală poate fi făcută numai pe baza ceramicii recoltate.

După procentaj, marea majoritate a acestui material, cca. 75–80 % aparține epocii bronzului mijlociu, cultura Wietenberg, iar restul de 20–25 % celorlalte culturi. În continuare vom prezenta numai ceramica culturii Wietenberg:

Față de materialul colectat în cursul anului 1998, ceramica recent adunată ne furnizează informații noi despre această așezare Wietenberg de lungă durată.

Materialul ceramic de la Albiș, după compoziția pastei și a tehnicii de ardere, poate fi împărțit în două mari categorii:

A. Ceramica grosieră, confecționată dintr-o pastă superficială frământată, având ca degresant nisip cu bobul mare sau pietriș, iar suprafața pereților zgrunțuroasă și aspră la pipăit. În funcție de ardere, culoarea ceramicii variază de la cărămiziu-marونی (Fig. 6/2–3) spre marونی-roșcat (Fig. 7/1–3) sau brun-cenușiu.

B. Ceramica fină este îngrijit lucrată, dintr-o pastă bine frământată, având ca degresant nisipul fin. În funcție de ardere, au o gamă variată de culori: galbencăcărămiziu (Fig. 2/3; 3/2; 9/4–5), brundeschis (Fig. 3/1), brun-gri, (Fig. 2/5), negru (Fig. 2/1–4; 5/4; 4/1–2; 5/1), gri închis (Fig. 3/3–4). Unele fragmente poartă urme de ardere secundară (Fig. 2/4). Marea majoritate a ceramicii fine are suprafața netezită și a fost acoperită cu slip de culoare marونی-negricioasă sau neagră. Ceramica neagră este lustruită.

Forma vaselor

Datorită faptului că acest material ceramic este destul de fragmentar, numai în unele cazuri s-a putut reconstitui forma vasului.

Se pot identifica următoarele tipuri de vase:

1. Vase de mărime mijlocie, confecționate din pastă grosieră, cu pereți drepți, gât cilindric și cu torți tubulare trase din buză (Fig. 6/3) sau pe umăr (Fig. 6/2). Unele au sub buză (Fig. 7/1) sau pe umeri proeminente plate, singure (Fig. 7/2–3).

2. Oale cu buza dreaptă, corpul arcuit, fundul plat, neornamentate, cu două torți în bandă pe umăr și cu proeminente plate (Fig. 10/2).

3. Vase de dimensiuni mici și mijlocii, cu corpul bombat și profil de aspect bitronconic, cu gura largă și buza ușor trasă în afară (Fig. 2/1–2; 4–8; 9/5; 5/2).

4. Castroane din pastă zgrunțuroasă, cu corpul tronconic, cu pereții mai mult sau mai puțin arcuiți și decorați sumar sub buză (Fig. 10/1).

5. Străchinile sunt vase late și mai scunde decât castroanele, nedepășind înălțimea de 10–12 cm. Poate să fie de mai multe tipuri. Cele mai frecvente sunt cele cu gât scurt, ușor arcuit spre interior, cu umăr nu prea proeminent și cu corp cu pereții rotunjiți (Fig. 2/6–7; 8/2). Un alt tip de străchină face parte din categoria vaselor de dimensiuni medii. Se caracterizează prin gât scurt și aproape cilindric, bine delimitat de umerii proeminenți și boltiți. Toate sunt decorate pe umeri cu caneluri mai lungi sau mai scurte (Fig. 2/5).

6. Ulcelele sunt vase de dimensiuni mici, fără torți, pântecoase sau plate. Un tip destul de frecvent întâlnește în materialul ceramic de la Albiș este adânc, cu gât scurt, cilindric, delimitat față de corpul pântecos, care are umerii bine profilați – toate exemplarele sunt decorate cu caneluri (Fig. 2/1–2; 8)

7. Ulcelele scunde și cu diametrul maxim situat în dreptul deschiderii, care de fapt reprezintă o variantă a străchinei sau a farfuriei. Sunt reprezentate de mai multe fragmente de buză (Fig. 4/1–4), decorate cu diferite tipuri de benzi. Forme apropiate sunt întâlnite în culturile Coțofeni³, Baden⁴, Schneckenberg⁵ și Tei⁶.

8. Din categoria vaselor cu buzele lobate a fost descoperit un fragment dintr-o cană (Fig. 5/1) și un castron, care probabil a avut 4 lobi (Fig. 4/5). Fragmentul este decorat cu un cerc incizat, umplut cu motiv solar și benzi paralele, umplute cu linii incizate în formă de plasă.

9. Au mai fost descoperite trei capace de vase; unul este de formă circulară, cu o tortiță în partea centrală (Fig. 5/3); celălalt cu o proeminență scurtă, cilindrică și perforată (Fig. 8/1), iar cel de-al treilea (Fig. 5/4) este prevăzut pe margine cu câte 2 orificii, folosite pentru legarea capacului de vas.

10. Un fragment de vas provine probabil de la un vas-cutie (Fig. 8/5), de formă rectangulară, cu pereții nu prea înalți. Are colțul prelungit și terminat cu un buton plat și pereții ornamentați cu V-uri culcate sau „motivul scheletului de pește”.

Față de materialul colectat în cursul anului 1998, cel din 1999, din punct de vedere al

ornamentelor prezintă o varietate mai bogată. Decorul plastic sau în relief cel mai frecvent întâlnit este canelura, care apare în mai multe variante. Canelurile scobite, de lățime medie, dispuse pe umerii vaselor, fără intervale între ele (Fig. 2/8), care apar cu boabe de grâu (Fig. 2/1, 6) sau singure (Fig. 2/3, 7). Unele sunt puțin profilate, alungite și oblice (Fig. 2/4). Decorul canelat este caracteristic culturilor Wietenberg și Otomani⁷, îl întâlnim însă și în cultura Cernavodă III.⁸ Impresiunile oval ascuțite, având forma unor boabe de grâu, apar în șiruri orizontale și sunt însoțite de alte elemente (Fig. 2/1, 6, 8). Sunt motive specifice culturii Wietenberg. Impresiunile „dinti de lup” le găsim de asemenea pe vasele de la Albiș (Fig. 9/4). Decorul incizat este reprezentat prin linii orizontale simple sau mai multe, trase în jurul diferitelor părți ale vaselor sau marcând limitele unor benzi. Sunt executate prin incizii (Fig. 2/1, 3, 4, 7; 3/1–3). Banda îngustă, hașurată în rețea, este un ornament foarte frecvent întâlnit pe toate tipurile de vase. Este folosită atât ca motiv independent (Fig. 3/2), cât și în asociație (Fig. 8/ 4; 9/1,2). Motive asemănătoare sunt cunoscute în culturile Coțofeni⁹, Jigodin¹⁰ și Verbicioara¹¹. Sunt frecvente și benzile late, orizontale, umplute cu hașuri incizate în rețea (Fig. 2/3–4). Pe unele fragmente de vase apare și banda cu V-uri culcate (Fig. 4/3, 4). Banda orizontală, având în interior o linie incizată în zigzag (Fig. 4/5), apare pe marginea unui vas. Pe o ceașcă apare decorul „tabla de șah” (Fig. 9/2), în care pătratele decorate cu linii paralele incizate alternează cu cele simple, fără decor. Pe un fragment de oală apare un șir de cercuri mari, impriimate (Fig. 9/5).

Torțile tubulare, destul de frecvent întâlnite în cadrul acestui material, fac parte din categoria ceramicii grosolane și au forme diferite, unele fiind arcuite sau bombate, altele sunt executate în formă de mosor (Fig. 6/2–3). Originea acestui tip de vas trebuie căutată în mediul eneolitic târziu sud-dunărean și este prezent în culturile Zăbala, Schneckenberg și Ciomortan¹².

Ornamentele caracteristice pentru faza a III-a de dezvoltare a culturii Wietenberg – cel meandric și spiralic – lipsesc din acest material.

Pe baza ceramicii prezentate, așezarea de la Albiș se poate încadra în cultura Wietenberg, sfârșitul nivelului II. de dezvoltare, după stratigrafia de la Derșida¹³. Este vorba despre o așezare deschisă, de multă durată, aflată pe o terasă ridicată, cu o serie de elemente din primele faze de dezvoltare a acestei culturi, care se maturizează la sfârșitul nivelului II. Wietenberg.

Note

1. SZÉKELY, Zs.; BARTÓK, B.; BORDI, Zs. Loránd, **Așezarea culturii Wietenberg de la Albiș, com. Cernat, jud. Covasna**, în: ACTA – Sf. Gheorghe, p. 161–170.
2. Și prin această cale ne exprimăm mulțumirile noastre colegului Zs. Loránd BORDI, că ne-a pus la dispoziție acest material pentru publicare.
3. ROMAN, P., **Cultura Coțofeni**, București, 1976, p. 21, pl. 26/11.
4. ROMAN, P.; NÉMETHI, J., **Cultura Baden în România**, București, 1978, pl. 28/9.
5. SZÉKELY, Zs., **Perioada timpurie și începutul celei mijlocii a epocii bronzului în sud-estul Transilvaniei**, Bibliotheca Thracologica XXI, București, 1997, p. 181, pl. LX/18.
6. POPESCU, D., **Die frühe und mittlere Bronzezeit in Siebenbürgen**, București, 1944, fig. 34/6, 8.
7. GHIDIOȘAN, N., **Contribuții la istoria tracilor din nord-vestul României. Așezarea Wietenberg de la Derșida**, Oradea, 1980, p. 53.
8. BERCIU, D.; MORINTZ, S.; ROMAN, P., **Săpăturile de la Cernavodă**, în: Materiale 6, 1959, fig. 5/5–9.
9. ROMAN, P., **Cultura Coțofeni**, București, 1976, pl. 113/8; 99/2.
10. ROMAN, P.; PÁL, I.; HORVÁTH, Cs., **Cultura Jigodin, o cultură cu ceramică șnurată în estul Transilvaniei**, în: SCIV, 4, 24, p. 564.
11. BERCIU, D., **Die Verbicioara-Kultur**, în: Dacia N.S., 5, București, 1961, fig. 11/1.
12. SZÉKELY, Zs., **Perioada timpurie și începutul celei mijlocii a epocii bronzului în sud-estul Transilvaniei**, Bibliotheca Thracologica XXI, București, 1997, pl. XVI/1–5, XVII/1–3, XVIII/1–3, LXXIII/1–2.
13. GHIDIOȘAN, N., **Contribuții la istoria tracilor din nord-vestul României. Așezarea Wietenberg de la Derșida**, Oradea, 1980.

Albisi régészeti terepbejárás,

1999. év

(Kivonat)

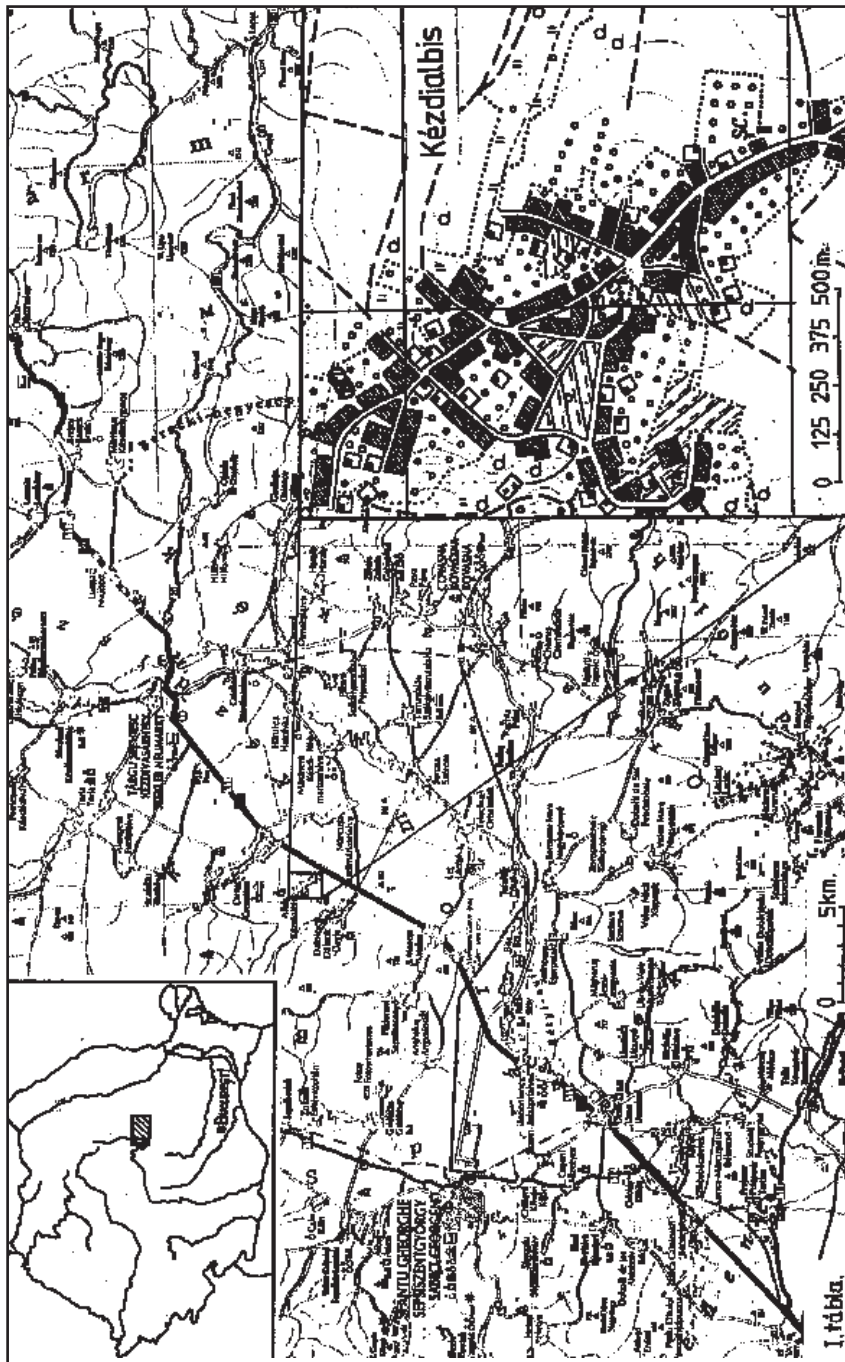
Az 1998-as évben a háromszéki Albis területén, az ún. CSISZÉR-kertben talajmunka során nagy őskori telepet bolygattak meg. Az összegyűjtött kerámiaanyag alapján a települést a neolitikum óta lakták (Körös–Starčevo, vonalas kerámia, Coțofeni, pontosan be nem határozható kora bronzkori, Wietenberg, Hallstatt és klasszikus La Tène kultúrák. Kerámiatöredék képviseli továbbá a római kort, a 4–5. és a 12–13. századot is. Az edények nagyrésze a középső bronzkorból származó leletanyag (Wietenberg-kultúra). A dolgozat csak az utóbbi kultúrának az 1999. évi ásatásból kikerült kerámiaanyagát dolgozza fel. Anyagi okokból rendszeres ásatásra nem volt lehetőség. Minden megállapítás a begyűjtött kerámiaanyagra támaszkodik.

New Archaeological Surface Researches at Albiș (Albis), Covasna County

(Abstract)

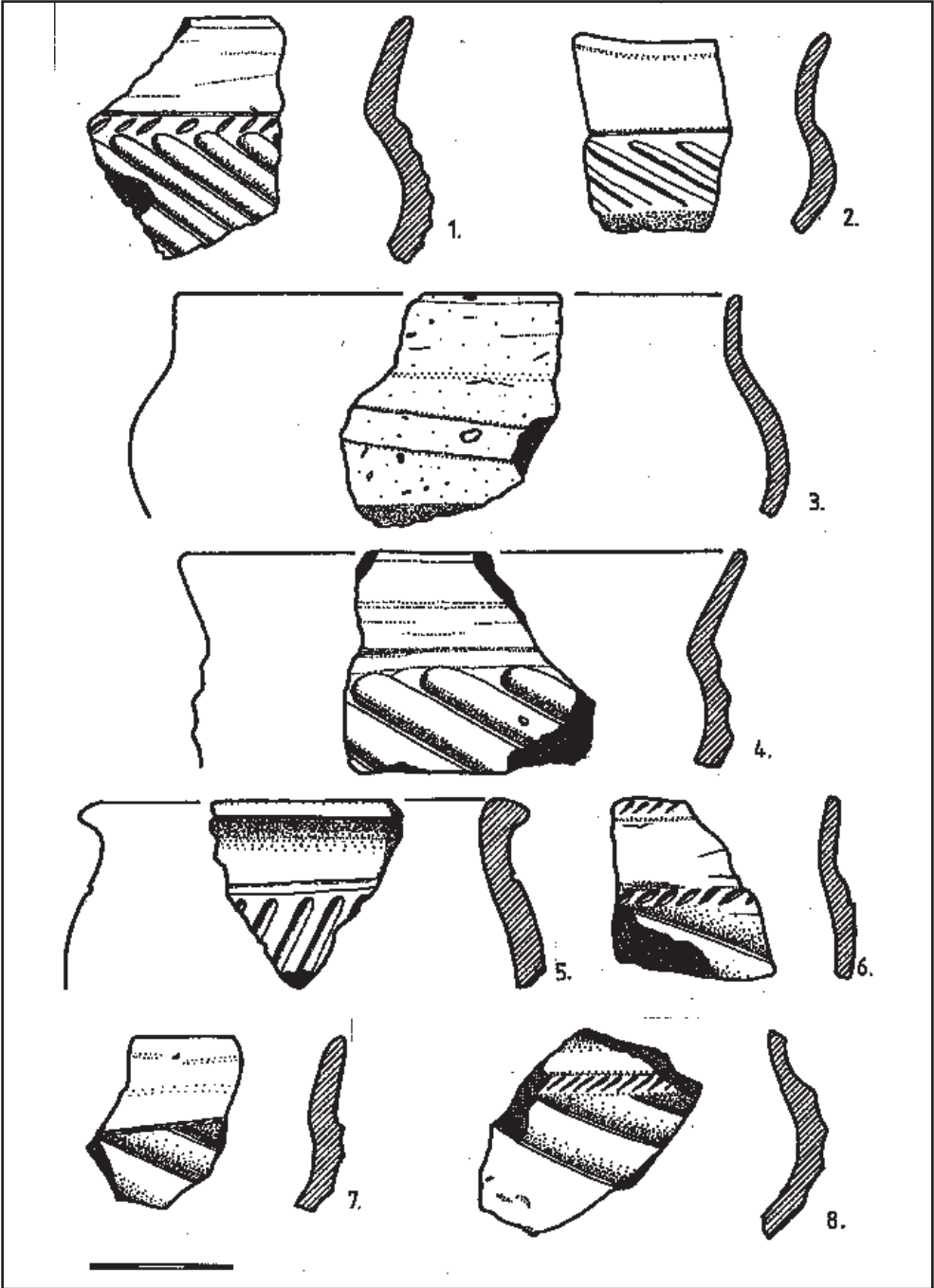
In 1998, around the place Albiș, village Cernat, during some excavation works, in a place called „CSISZÉR-kert” (CSISZÉR-gardens) a big prehistorical settlement was discovered. On the basis of the gathered pottery material, the settlement had been lived in since the Neolithic. The Cotofeni culture, early bronze non conclusive phase, the cultures Wietenberg, Halstatt and La Tene are to be found. Some pottery fragments of the Roman epoch were also found as well as pieces from the 4–5th centuries and 12–13th centuries after Christ. The great majority of these pottery fragments belong to the early bronze age, Wietenberg culture. This paper is almost about the Wietenberg culture – found during the archaeological diggings in the summer of 1999. Because of the lack of money, no systematic work could be carried out. All the statements are based on the gathered pottery material.

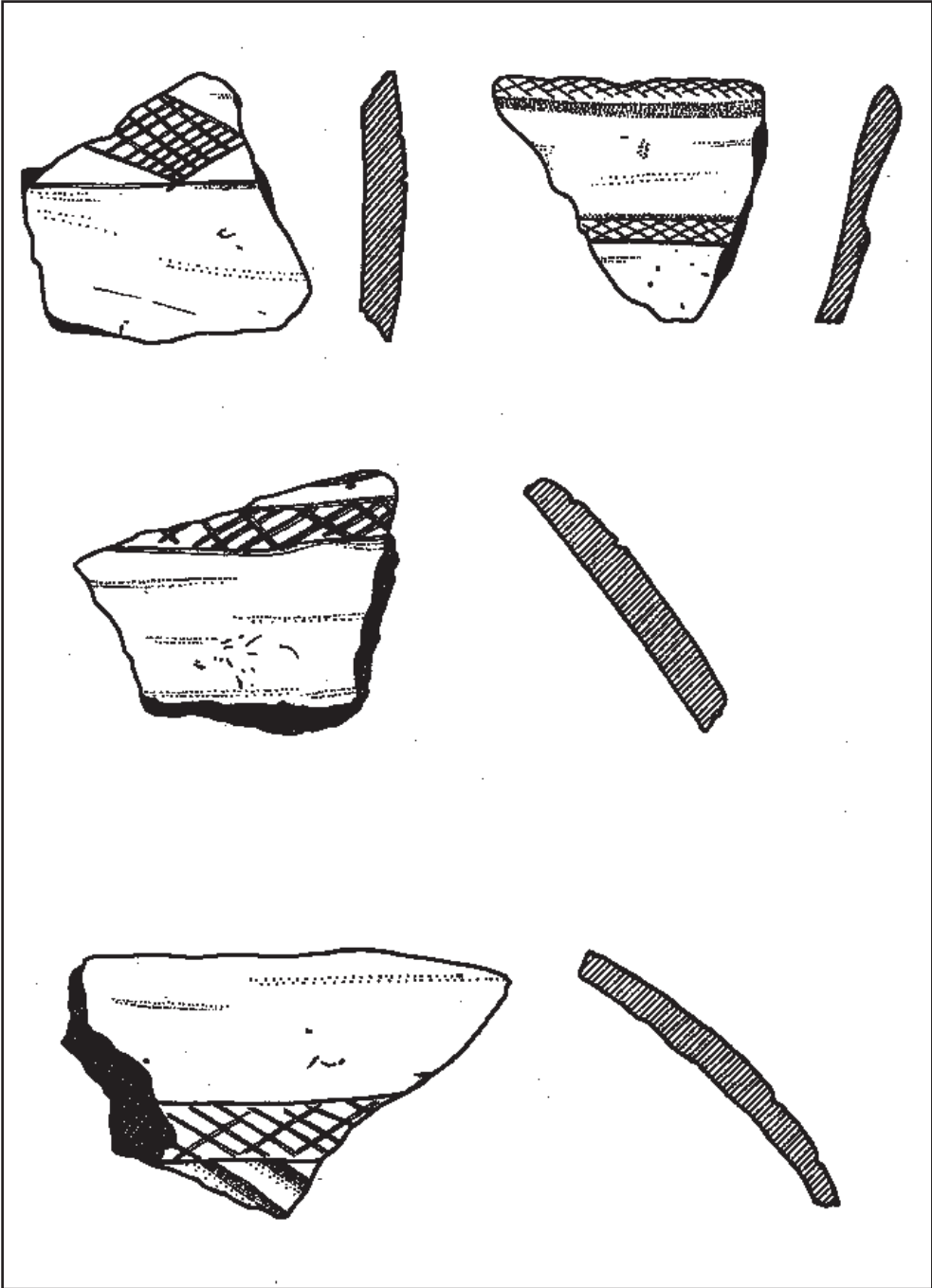

I. ábra

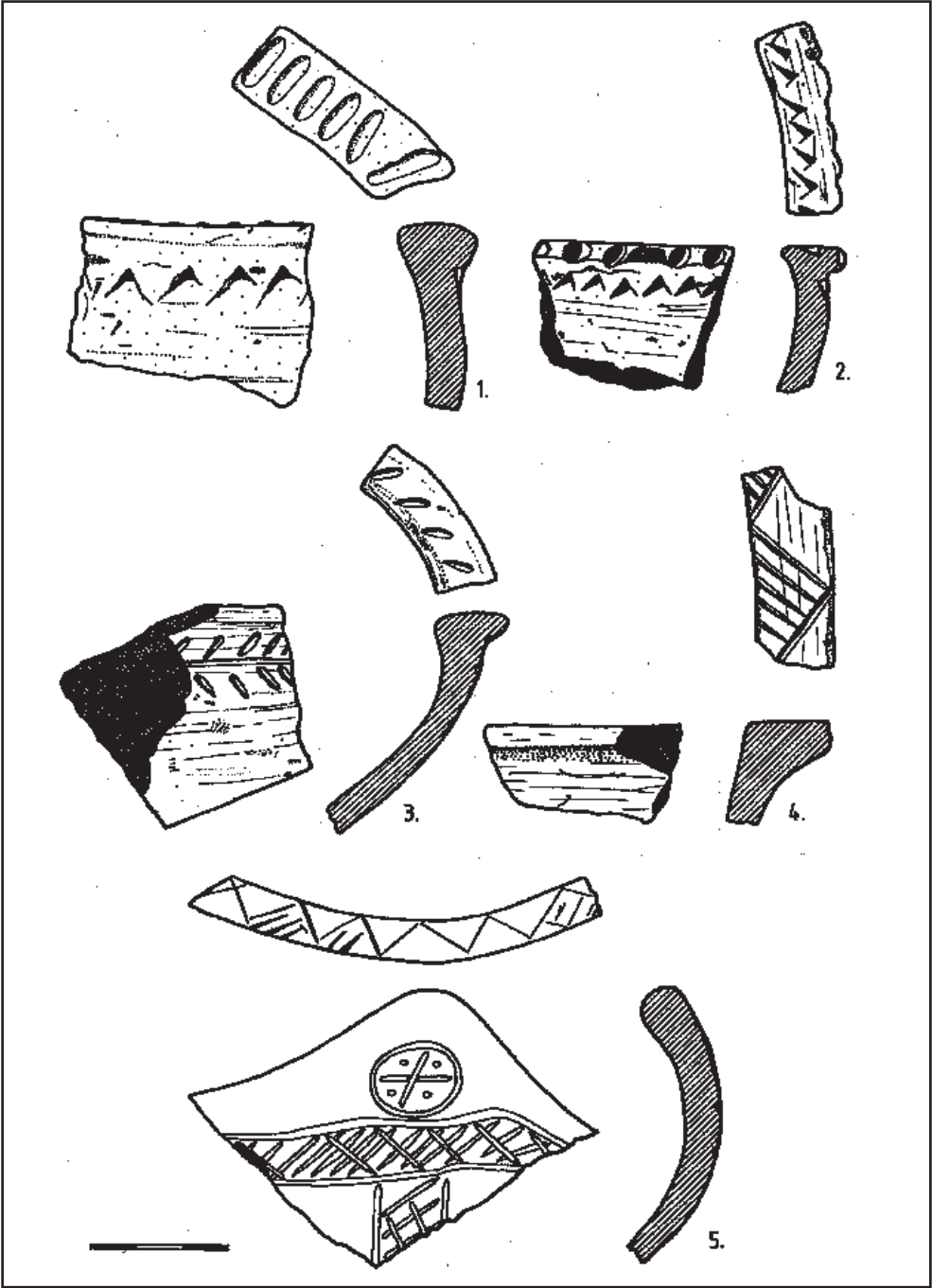

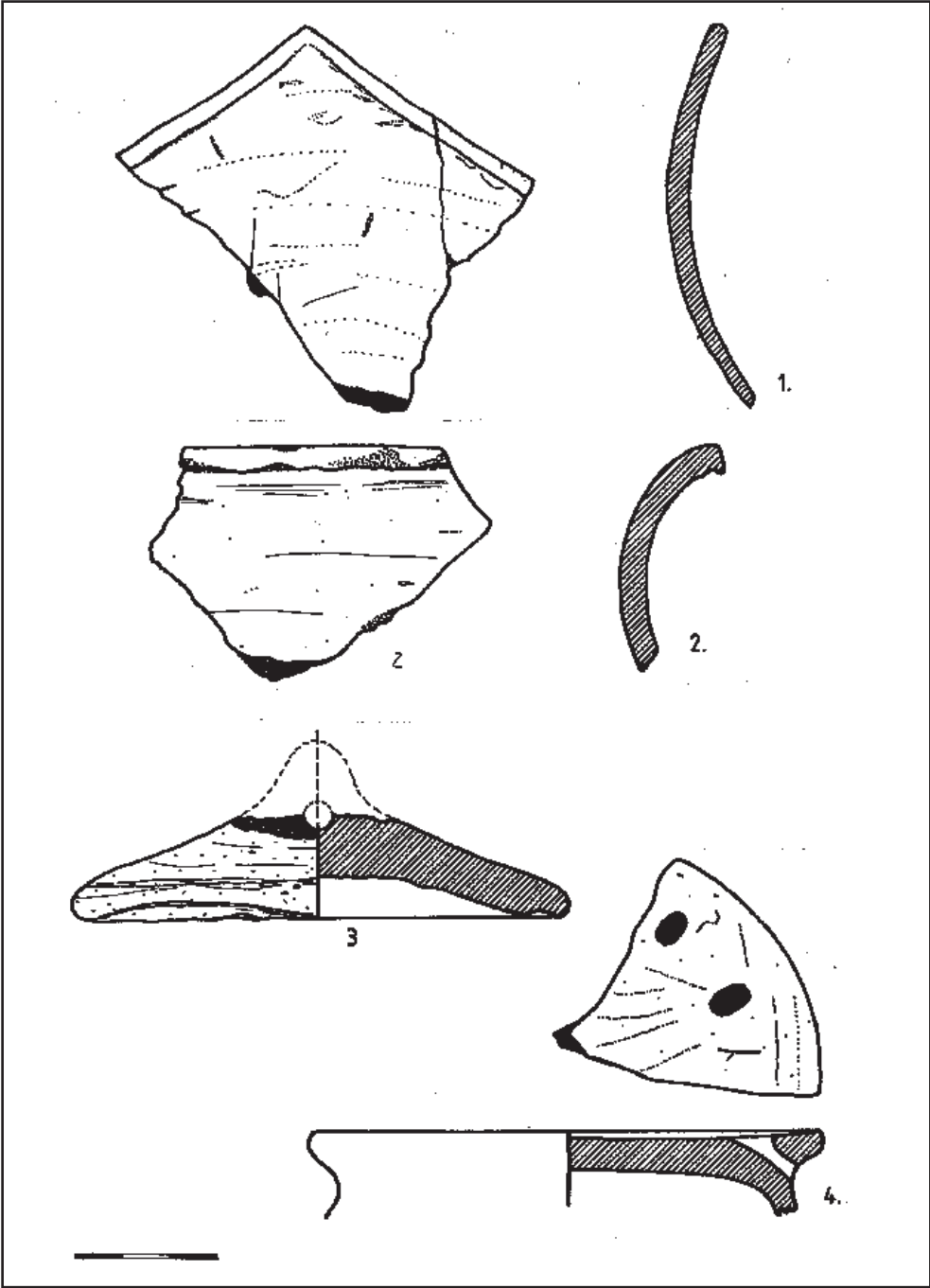

3. ábra

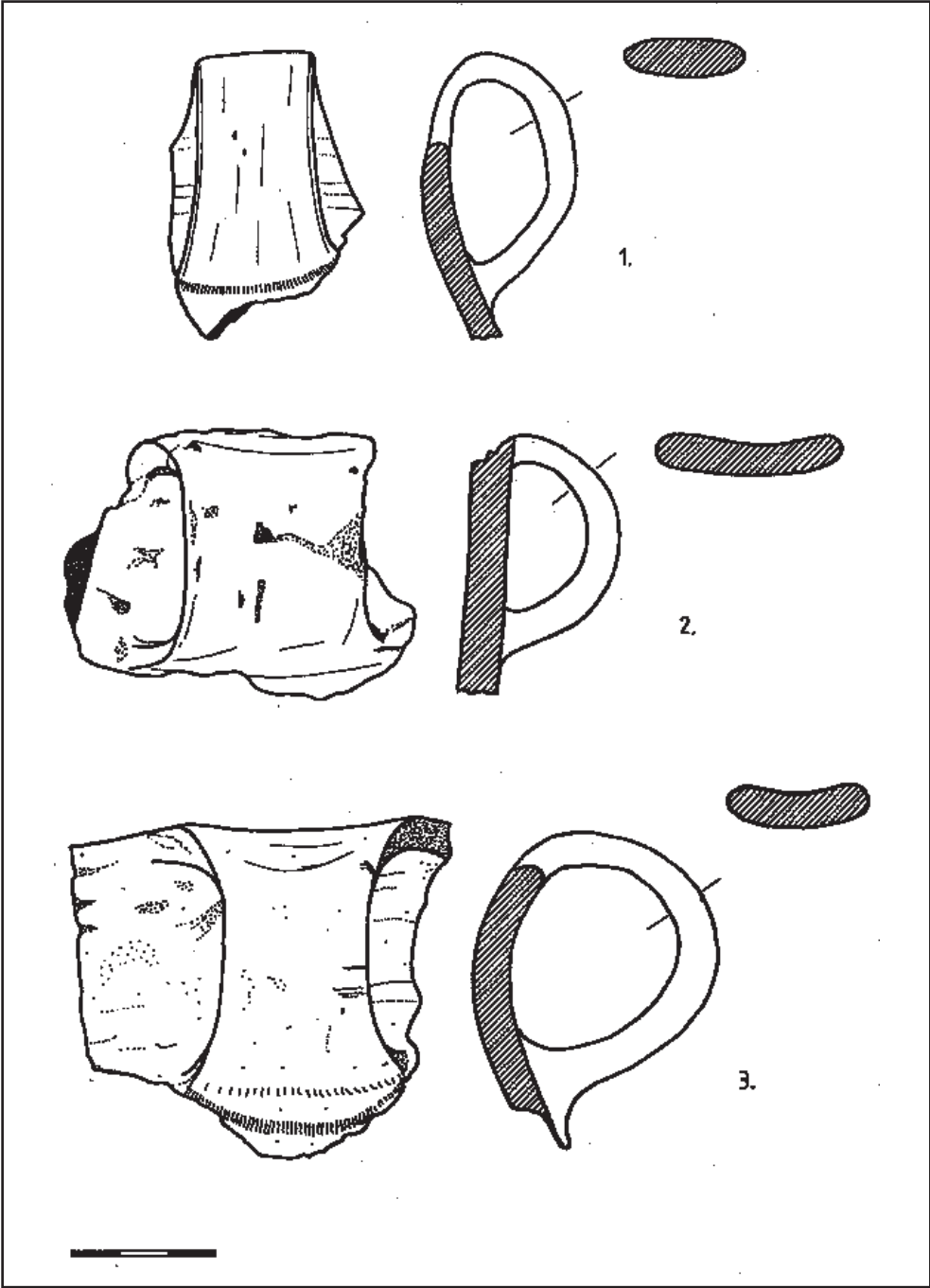

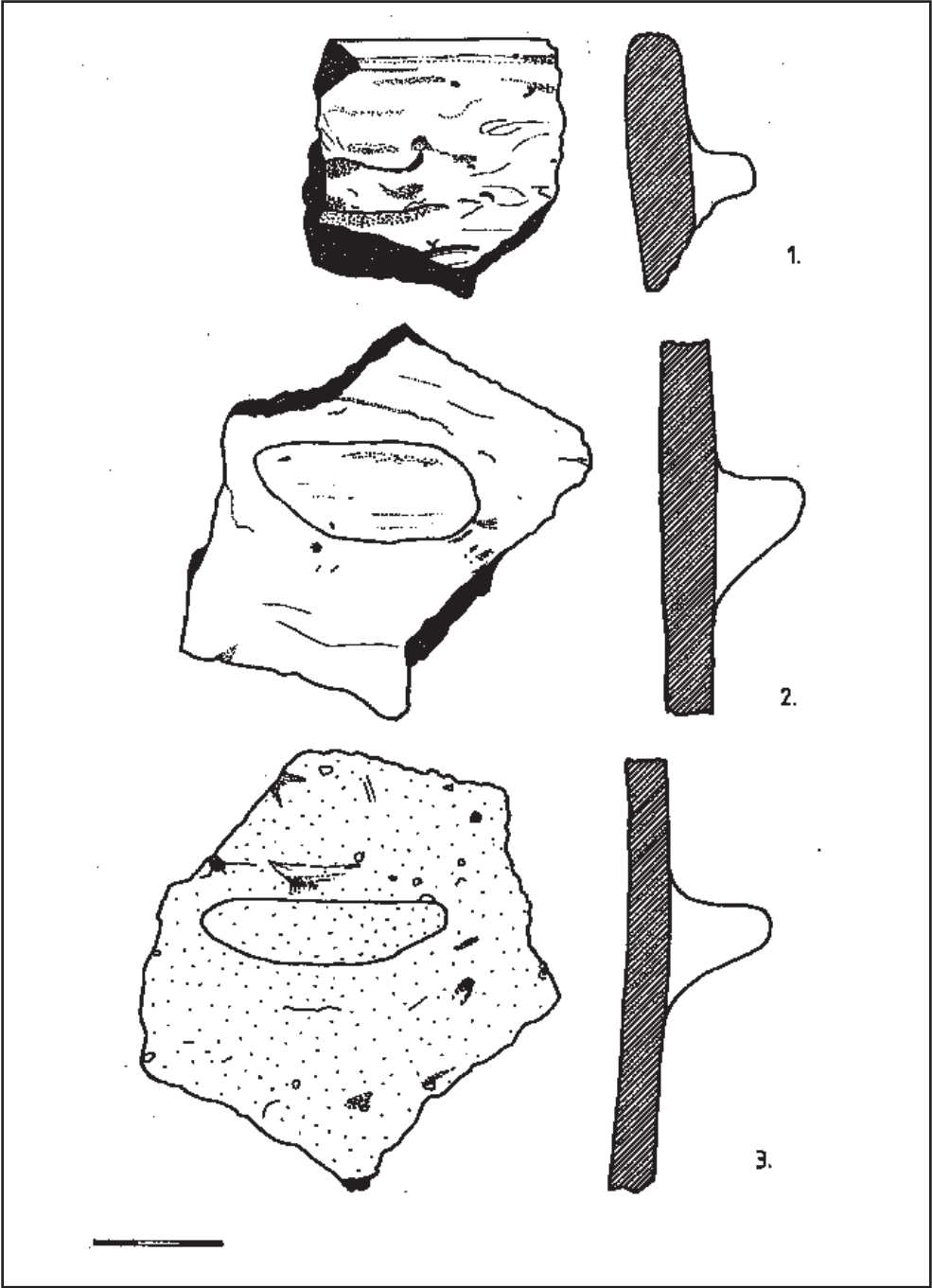

5. ábra

7. ábra

